

Please note! This is a self-archived version of the original article.

Huom! Tämä on rinnakkaistalenne.

To cite this Article / Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Mäki-Hakola, H., Markkula, L. & Manner, T. (2022) Vakavaa leikkiä AMK- opinnoissa draaman keinoin. TAMK-konferenssi: TAMK Conference 2022. Tampereen ammattikorkeakoulun julkaisuja. 109-113.

URL: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7266-66-3>

Hanne Mäki-Hakola, lehtori, Pedagogiset ratkaisut ja kulttuuri, Tampereen ammattikorkeakoulu

Lotta Markkula, lehtori, Pedagogiset ratkaisut ja kulttuuri, Tampereen ammattikorkeakoulu

Taru Manner, lehtori, Sosiaali- ja terveystieteiden palvelut, Tampereen ammattikorkeakoulu

Avainsanat: draamakasvatus, oppiminen, kestävä kehitys, koulutus

Vakavaa leikkiä AMK-opinnoissa draaman keinoin

Kestävään kehitykseen tähdittäessä on huomioitava arvot ja asenteet, jotka vaikuttavat ihmisen päätöksentekoon. Draamallisten työtapojen soveltaminen opetuksessa mahdollistaa ajattelun hetken aikaa toisin kuin yleensä sekä itselle uusien näkökulmien ja toimintatapojen kokeilun. Tällaisen prosessin kautta voi ymmärtää paremmin esimerkiksi kulttuurien monimuotoisuutta tai suhtautumista kulutukseen tai maapallon varojen käyttöön.

Johdanto

Kestävän kehityksen osalta Suomea YK:n jäsenvaltiona ohjaa Kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030. Tuon toimintaohjelman sisältämien tavoitelausumien perusteella Suomi on laatinut kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen. Yhteiskuntasitoumuksen tavoitteena on, että kestävä kehitys läpäisee kaikki koulutuksen tasot. (Siirilä, Konst, Friman & Lahdenperä 2021, 6.) Ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa onkin otettu käyttöön YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelman Agenda 2030:n mukaiset tavoitteet. Vaikka kestävä kehitys näiden tavoitteiden ohjaamana näyttäytyykin korkeakoulutuksen keskeisenä teemana, sen jalkautuminen tavoitteista kohti konkreettisia opetuskäytänteitä voi olla haastavaa (Puurula, Konst, Friman & Koivunen 2021, 34).

Tässä artikkelissa tarjotaan yksi näkökulma kohti konkreettisia opetuskäytänteitä. Artikkelissa pohditaan, mitä tarkoittaa draaman työtapojen hyödyntäminen opetuksessa, esimerkiksi kestävän kehityksen teemojen kä-

sittelyssä, ja miten draaman kautta mahdollistetaan oppiminen. Draaman työtapoja käyttäen toteutetaan draamakasvatusta, joka nähdään erilaisissa oppimisympäristöissä opetus- ja kasvatustarkoituksellisena draamana ja teatterina (vrt. Heikkinen 2004, 19–20).

Draamassa oppiminen edellyttää vakavaa leikillisyyttä

Draamakasvatuksen erottaa muusta kasvatuksesta roolien käyttö ja draaman muodot sekä tapa kertoa ja tutkia tarinoita ihmisenä olemisesta. Sekä kasvatukseen että opetukseen draamakasvatus tuo kognitiivisen oppimisen rinnalle esteettisen kokemisen näkökulman. (Heikkinen 2004, 24, 84–86.) Draamakasvatuksen avulla luodaan ja tarkastellaan kulttuuria, ei vain opita tai uusinneta jo olemassa olevaa. Kyse on siten pikemminkin erilaisten mahdollisuuksien ja vaihtoehtoisten tulevaisuuksien luomisesta. Heikkinen kuvaa draamakasvatusta näin elinikäisenä prosessina, joka tapahtuu eri konteksteissa ja eri ihmisten kanssa. (Heikkinen 2001, 86–88,89; Heikkinen 2004, 30.)

Kestävän kehityksen näkökulmasta draama ja draamalliset työtavat eivät ole mikään uusi ajatus oppimisen tukena. Draaman ajatellaan tarjoavan taideperustaisena oppimisen muotona merkittävän potentiaalin esimerkiksi ilmastonmuutoksen ymmärtämiseen holistisena, kehollisena ja opiskelijakeskeisenä lähestymistapana. Draaman nähdään mahdollistavan ja yhdistävän rationaalisen, emotionaalisen ja intuitiivisen tavan oppia. Näin ollen koulutus voi mahdollistaa transformatiivisen oppimisen, mikä merkitsee perustavanlaatuisen muutoksen aikaansaamisen ihmisen suhteessa ympäröivään todellisuuteen. (Lehtonen, Salonen, Cantell 2018, 356–358; Laininen 2019, 23, 34.)

Draaman perustana on hetken aikaan eläminen fiktiivisessä maailmassa. Tällaisessa maailmassa eläminen edellyttää oppijoilta ja ohjaajalta vakavaa leikillisyyttä. Vakava leikillisuus tarkoittaa sitä, että draamassa tehdään tosissaan ja otetaan tekeminen vakavasti, vaikka tiedetään, että toiminta ei ole totta juuri tässä hetkessä. Vakava leikillisuus merkitsee myös sitä, että sekä draaman ohjaaja ja siihen osallistujat koko ajan uskovat siihen, mitä ollaan tekemässä. Vakava leikillisuus mahdollistaa myös asiasisältönä olevien teemojen etäännyttämisen eli niiden työstämisen fiktion tai toisen todellisuuden maailmassa. (Heikkinen 2004, 76–83.) Näin ollen hankalien asioiden käsittely on turvallisesti mahdollista.

Vakava leikillisuus ei silti ole vapaata leikkiä vaan ohjaajan luomassa viitekehyksessä ja siihen liittyvässä tietyssä roolissa tapahtuvaa toimintaa. Lisäksi vakavaan leikillisyyteen kuuluu se, että tekeminen otetaan mahdollisuutena oppia ja tutkia asioita. Jotta tämä mahdollisuus säilyy, on keskeistä huomioida roolisuojaus, jonka kautta muodostuu rankaisusta ja vallasta vapaa alue. Se tarkoittaa, että leikin ja leikillisyyden säännöt suojaavat draamaan osallistuvia. Niin kauan, kun toimitaan sääntöjen puitteissa, voivat oppijat toimia ristiriitaisissakin rooleissa. Näin ollen mahdollistetaan huonojen ja vaikeiden ratkaisujen tekemisen roolin suojassa, myös sellaisten, joita ei normaalissa elämässä tekisi. (Heikkinen 2013, 181–183.)

Vakavaa leikillisyyttä ammattikorkeakoulun opetuksessa

Siirilä, Konst, Friman & Lahdenperä (2021) kirjoittavat, että kaikki työ vaikuttaa kestäväen kehityksen osa-alueisiin tavalla tai toisella. Siksi myös ammattikorkeakoulussa alalla kuin alalla on keskeistä kehittää ymmärrystä oman työn vaikutuksista ekologiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen kestävyteen. (Siirilä, Konst, Friman & Lahdenperä, 2021, 5.) Kun ammattikorkeakoulussa käsitellään opiskeltavan alan käsitteitä, työtapoja ja alan työkulttuuria, opiskelija voi vakavan leikillisyyden avulla kokeilla omia taitojaan ja ajatuksiaan. Toimittaessa roolin suojassa kuvitteellisissa mutta realistisissa tilanteissa on mahdollista testata esimerkiksi omien sanojen tai tekojen vaikuttavuutta.

Kun opiskelijat elävät vakavasti leikkien esimerkiksi hankalan päätös- tai asiakaspalvelutilanteen, on tilanteen käsittely eletyn jälkeen tärkeää. Tällöin osapuolet ja tarkkaileva muu ryhmä voi keskustella tehtyjen valintojen merkityksestä ja vaikutuksesta sekä siitä, miten tilanne kenties voisi jatkua. Harjoituksessa ei välttämättä päädytä ideaaliin tai korrektiinkaan ratkaisuun, mutta tilanne voi silti olla realistinen. Näin voidaan päästä keskustelemaan molempien osapuolten ajatuksista ja mahdollisista tunteuksista tilanteen jälkeen, mikä ei aina arjessa ole ollenkaan mahdollista.

Esimerkiksi hoitotyön opinnoissa draama on mahdollistanut sellaisten hoitotyön tilanteiden kokemisen ja reflektoinnin, joiden käsitteleminen muilla menetelmillä voi olla hankalaa, ellei jopa mahdotonta. Opiskeltaessa muistisairaahan hoitoa läheisen kokemusmaailma voi aueta opiskelijalle laajalta tunnekirjoltaan. Lisäksi potilaan tai hänen läheisensä kokemukseen eläytyminen vastaanotto- tai sairaalatilanteessa voi avata oivalluksia. Silloin hankalalta tuntuvan potilaan tai läheisen käytös voikin olla täysin ymmärrettävää, kun opiskelija näkee omat vaikuttamismahdollisuutensa vuorovaikutustilanteeseen sairaanhoitajana. Toisaalta draama sallii luovien ratkaisujen pohtimisen ja harjoittamisen tilanteissa, leikin sijoittamisen vakavan asian oppimiseen.

Kokemuksellista oppimista etänäkin?

Draamassa opitaan kokemuksellisesti, yhteisöllisesti ja tutkivasti. Draamassa ja draamasta oppimisen voidaan ajatella olevan transformaatiota eli muuntumista, jossa oppija tulkitsee ja luo uusia merkityksiä oppimisen kohteena oleviin asioihin. Näin ollen oppimisen tuloksena syntyy uusia merkityssuhteita ja uusia näkökulmia todellisuuteen käsiteltävän aiheen kannalta sekä omaan itseen, toisiin ihmisiin ja elämään yleensä. Oppija on aktiivinen toimija sekä oppimisprosessissa että sen metakognitiivisessa tarkastelussa. (Heikkinen 2004, 89; Heikkinen 2013 184–185; Sava 1993, 15, 17.) Kokemuksellisuus syntyy aiemmin mainitusta leikistä ja leikillisyydestä sekä tarinoista ja niiden kerronnasta. Leikki ja leikillisuus tarkoittavat, että yhteisellä päätöksellä ryhmässä sitoudutaan elämään hetki toisessa todellisuudessa, jossa elämä on erityistä ja ei-niin-tavallista.

Etäaika haastaa myös draaman menetelmiä. TAMK-konferenssin työpaikassa esiteltyä esineteatterin menetelmää voi hyödyntää ruudun välityksellä monipuolisiin oppimistavoitteisiin. Samalla osallistuja saa kokemuksen leikin vaivattomasta integroinnista etäopetustilanteeseen. Kokemus oivalluttaa yhteiseen tarinankerrontaan, merkityssuhteiden luontiin varsin kevyesti käyttöönotettavalla menetelmällä. Esineteatterissa esineet voivat ottaa myös jonkin roolin, jonkin asenteen tai näkökulman. Näin esineiden avulla, esineen takaa, puhuen osallistuja pääsee tuottamaan ajatuksia tai sanomaan itselle vieraita mielipiteitä. Tällöin keskustelu saattaa edetä tavalla, johon ei ehkäpä uskallettaisi päätyä omin mielipitein.

Lopuksi

TAMK-konferenssin aktivoivassa esityksessä osallistuja pääsee kokeilemaan, miltä tuntuu ajatella hetken aikaa ravistellen omaa ajatusmaailmaansa. Osallistuja saa kokemuksen yhdestä tavasta (esineteatteri) soveltaa draamallista työtapaa opetukseen ja pääsee myös pohtimaan draaman sovellettavuutta omassa työssä ja opetuksessa. Tavoite on rohkaista opetusmenetelmällisen osaamisen kehittämiseen ja saada työvälineitä paljon mielipiteitä jakavien aiheiden käsittelyyn. On tärkeää, että ohjaajalla on omakohtaista kokemusta draaman työkaluista, kun oppimistilanteessa halutaan hyödyntää uutta tapaa. Keskustelu oppimisessa sekä ammattilaisiksi kasvamisessa mahdollistuu uudella, mielenkiintoisella tavalla draaman välineitä hyödyntäen.

Lähteet

Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus – draamakasvatuksen perusteita opettajille. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Heikkinen, H. 2013. Oppimista draaman keinoin. Tutkimuskohteena prosessidraama. Teoksessa Kauppinen, A. (toim.) Oppimistilanteita ja vuorovaikutusta. Helsinki: SKS, 177–190.

Laininen, E. 2019. Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. Ammattikasvatuksen Aikakauskirja, 20(5), 16–38. Viitattu 13.1.2022 <https://journal.fi/akakk/article/view/84515>

Lehtonen, A., Salonen, A. O. & Cantell, H. 2018. Climate Change Education: A New Approach for a World of Wicked Problems. Teoksessa Cook, J. (toim.), Sustainability, Human Well-Being and the Future of Education. Cham: Springer International Publishing, 339–374.

Puurula, J., Konst, T., Friman, M. & Koivunen, T. 2021. Suomalaiset korkeakoulut kestävästä kehitystä edistämässä. Ammattikasvatuksen Aikakauskirja, 23 (4), 34–47. Viitattu 13.1.2022 <https://doi.org/10.54329/akakk.113319>

Sava, I. 1993. Taiteellinen oppimisprosessi. Teoksessa Porna, I. & Väyrynen, P. (toim.) Taiteen perusopetuksen käsikirja. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 15–43.

Siirilä, J., Konst, T., Friman, M. & Lahdenperä, J. 2021. Oppiminen ja opetus uudessa kestävässä maailmassa. Ammattikasvatuksen aikakauskirja, 23 (4), 4–11. Viitattu 13.1.2022. <https://journal.fi/akakk/article/view/113316/66906>